مجله علمی پوهنتون سلام

https://salam.edu.af/magazine/14

په اسلام کې د ښځې مقام

دکتور رفیع الله عطاء[1]

چکیده

هر چاته خپل حق ورسيد، ښځه مور شوه، ښځه خور شوه، ښځه لور شوه، ښځه د ژوند ملګرې او خوږه ميرمن شوه او په هيڅ ډګر کې محرومه نه شوه.

دا چې ددې د ښو پر ډاګه کولو لپاره چې کوم حقوق ورته ورکړل شول؟ او له کوم تيرې څخه وژغورل شوه؟ دا ليکنه وړاندې کوو، ترڅو دا څواب د قرآن کريم د لارښوونو په رڼا کې ولټوو او وګورو چې په جاهليت او په ځانګړې توګه عربي جاهليت کې د ښځې حالت څنګه ؤ؟ او بيا قرآن کريم د ښځې اړوند اسلامي تصور څرنګه وړاندې کوي او له هغه جاهليت وروسته ورته اسلام څه ورکړل؟ نو بيا به ښه جوته شي چې ښځه د اسلام په راتګ سره څومره د پت او کرامت اوچتې کچې ته ورسيده او له څومره بدبختيو او ناخواليو وژغورل شوه؟

او همدغه راز به د رسول الله صلى الله عليه وسلم په سپيڅلو سنتو کې د ښځې د مکانت او رسالت په اړه ځغلنده نظر واچوو ترڅو اسلامي تصور په دې هکله ښه روښانه شي.

1- عضو کادر علمی پوهنځی شرعیات پوهنتون سلام و رئیس پوهنتون بین المللی افغان

: +93772208010

: Rafi.ata@gmail.com

معلومات مقاله

تاريخ نشر: 1392/05/24

شماره مقاله در ژورنال: 06

تعداد صفحات: 12

شماره نوبتی مجله: 5 و 6

کليد واژه ها

ښځې، مقام، جاهليت، تقوی، حقوق

معلومات مجله:

مجله علمی پوهنتون سلام، نشرات خویش را از سال 1390 هـ.ش آغاز نموده و دست آورد های زیادی در این زمینه دارد، در ادامه سلسله فعالیت های خویش به تاریخ 1401/03/22 اعتبار نامه خویش را به عنوان یکی از معتبرترین مجله از وزارت محترم تحصیلات عالی کشور به دست آورد،

آدرس: افغانستان، کابل، ناحیه چهارم، کلوله پشته، چهار راهی قلعه بست (گل سرخ)، پوهنتون سلام.

آدرس ارتباطی؛ ویب‌سایت: https://salam.edu.af/magazine ، **ایمیل:** salamuk@salam.edu.af ، **شماره های تماس:** +93202230664 و +93788275275

پيليزه

سره له دې چې پرته له ښځې انسانيت نه بشپړ کيږي بيا هم بې له شکه د انساني تاريخ په اوږدو کې ښځه د ډول، ډول ناوړينونو او راز، راز بد مرغيو، تيريو او کړاوونو سره مخ شويده.

سره له دې چې ښځه د انسان د روزنې لمړنی زانګو او مهربانه غيږ ئې د ماشوم لپاره د سکون او آرام ځړ ځای دی، خو بيا هم د تاريخ د بيلابيلو پړاونو او د ځمکې په ګوټ، ګوټ کې د ژوند په هر ډګر کې زوريدلې ، او کړيدلې ده.

له دې سره چې د ژوند د ترخو شيبو پر مهال د سربښندنې په ډګر کې له سړي څخه پاتې نه ده خو د پيرزوينو او لورينو پر مهال ولې هيره شي؟ کـه څـه هـم د ويـر او ماتم څپې لمړی د همدې پر مخ لړېږي خو د خوشحاليو او سوکاليو پر مهال څنګه پاتې وي؟

ولې د پيټي او بار پر مهال د ټولنې سره اوږه په اوږه خو د خوښيو په شيبو کې محرومه او بار وګڼل شي؟

هو! ښځې دا ټول زيارونه او زحمتونه ګاللي دي خو بيا هم په بيلابيلو مدنيتونو او پړاوونو کې ئې د جاهليت د تيارو تېريـو څخـه د آرام سـاه ونـه کښـله او نـه د هوسا ژوند څښتنه شوه.

خو د ښځې د نيکمرغۍ سهار هغه مهال روڼ شو کله چې د حجاز په افق د اسلام لمر ځرک وواهـه او د خپلـو مهربانـه وړانګـو پـه خپرولـو سره ئـې د جاهليت تـورې تيارې روښانه کړې.

محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم مبعوث شو، دنيا بدله شوه او د کفر او وحشت ټغر د تل لپاره ټول شو.

هر چاته خپل حق ورسيد، ښځه مور شوه، ښځه خور شوه، ښځه لور شوه، ښځه د ژوند ملګرې او خوږه ميرمن شوه او په هيڅ ډګر کې محرومه نه شوه.

دا چې ددې د ښو پر ډاګه کولو لپاره چې کوم حقوق ورته ورکړل شول؟ او له کوم تيري څخه وژغورل شـوه؟ دا ليکنـه وړانـدې کـوو، ترڅـو دا ځـواب د قـرآن کـريم د لارښوونو په رڼا کې ولټوو او وګورو چې په جاهليت او په ځانګړې توګه عربي جاهليت کې د ښځې حالت څنګه ؤ؟ او بيا قرآن کـريم د ښـځې اړونـد اسـلامي تصـور څرنګـه وړاندې کوي او له هغه جاهليت وروسته ورته اسلام څه ورکړل؟ نو بيا به ښه جوته شي چې ښځه د اسلام په راتګ سره څومره د پت او کرامت اوچتـې کچـې تـه ورسـيده او له څومره بدبختيو او ناخواليو وژغورل شوه؟

او همدغه راز به د رسول الله صلی الله عليه وسلم په سپيڅلو سنتو کې د ښځې د مکانت او رسالت په اړه ځغلنده نظر واچوو ترڅـو اسـلامي تصـور پـه دې هکلـه ښـه روښانه شي.

ددې لپاره چې په آسانۍ سره هر څوک وکولای شي او وخت زيات و نه نيسي په لنډه توګه مو مطالب بيان کړيدي او له دې سره چې په دې لنډه ليکنـه کـې ممکـن نه ده چې ټول هغه څه ځای شي چې اسلام د ښځې د حقوقو په اړه بيان کړي او مقرر کړيدي، خو هڅه شوې ترڅو په بنسټيزه توګه باندې هغه لوريو ته پکې کتنـه وشي چې د ښځې د انسانيت او کرامت ساتنه پکې شوی او دا پکې ثابته شي چې له هر مدنيت او دين څخه پـه اسـلام کـې د ښـځې حقـوق پـه پـوره توګـه خونـدي او ورکـړل شويدي.

چې په عامه توګه د بحث عنوان او ليک دود په لاندې توګه دی:

لمړی: په قرآن کريم کې د ښځې په اړه اسلامي او جاهلي انځور.

1: په قرآن کريم کې د ښځې په اړه جاهلي انځور.

2: په قرآن کريم کې د ښځې په اړه اسلامي انځور.

دويم: ښځه د رسول الله صلی الله عليه وسلم د حديثو په رڼا کې

1: د رسول الله صلی الله عليه وسلم او راشده خلافت په زمانه کې د ښځينه ؤ د کار مجالونه.

2: د ښځې سره د تعامل په هکله د رسول الله صلی الله عليه وسلم سپارښتنې.

دريم: په اسلام کې د ښځينه ؤ په اړه ځينې نيوکو او شبهاتو ته کتنه.

1: په سياسي او ټولنيزه برخه کې.

2: په ديني برخه کې.

3: ښځې په ځينی برخو کې پر سړيو امتياز لري.

لمړی په قرآن کريم کې د ښځې په اړه اسلامي او جاهلي انځور

1 :- په قرآن کريم کې د ښځی په اړه جاهلي انځور

قرآن کريم په خپل لمړي دور (مکی دور) کې هغه جاهليت غندلی او رد کړی ؤ چې د نارينه او ښځينه ترمنځ په توپير ولاړ ؤ.

د اسلام مخکې که څه هم د عربو په ځنې شريفو کورنيو کې (لکه د رسول الله صلی الله عليه وسلم او راشـده خلفـاو پـه کورنيـو کـې) د ښـځې انسـانيت، مکانت او منزلت خونديې ؤ، خو په عامه توګه ورسره د يو خوار او پريوتی موجود چلند کيده تردې چې په ځينو کورنيو کې د ماشوم زيږيدل عار او پيغور وه.

ماشومه ژوندۍ په ګور کيدل:

کله به داسې هم کيدل چې د زيږيدلو سره به ئې سمدلاسه ژوندۍ ښخوله او کله به ئې ورسره د ځيرونکي ځناور څخه هم بده معامله کوله، چې شـپږ کلنـۍ تـه بـه ورسيده نو پلار به ئی مور ته کړه چې لور تياره کړي ترڅو خپلوانو کره ئې ورولي له کوره به ئې په همدې پلمه وکښله، ظالم او وحشـی پـلار بـه ئـې ورتـه کنـده لـه مخکـې کښلې وه او ورکې به ئې ور خطا کړه.[1] (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ)

ستر الله جل جلا له په قرآن کريم کې داسې بيانوي.

(وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ (8) بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ)[2]

يعنې: د قيامت هغه ورځ ده چې: د ژوندۍ ښخې کړې شوې جلۍ څخه به پوښتنه وشي چې په کومه ګناه وژلې شويده.

---

[1] - وګوره فی ظلال القرآن او روح المعانی للألوسی ۲۵۳/۱۵ دار الکتب العلمیه، بیروت.

[2] - د التکویر سورت د آيت شميره ۸-۹.

وګورئ قرآن کریم دغه بد عمل په څومره سخت انداز کې غندلي دی – دا د وحي د نزول همغه لمړی پړاو دی چې د قیامت د سختې او لـه ویـر ډکـې ورځـې حالت پکې انځور کیږي، چې یوه خبره به پکې دا هم وي چې د مظلومې ژوندۍ په ګور شوې ماشومې څخه به پکې پوښتنه وشي په کومه ګناه وژلې شوې وې؟

دا خو څرګنده ده چې له ښخونکي څخه خو به هرومرو پوښتنه کیږي خود ښخونکي لپاره د نور عذاب سربیره دا هم یو راز تعذیب او راسوائي ده چې د هغه مظلـومې جلۍ څخه هم پوښتنه وشي او ډاډ ورکړل شي چې نن به د دغه ناوړه کار غچ اخیستل کیږي.

په دې توګه قرآن کریم دا یوه تیره کیسه بولي چې په اسلام سره ئې لمنه ټوله شوې او په قیامت کې به ئې پوښتنه کیږي.

په جاهلیت کې به چې جلۍ وزیږیدله نو د پلار مخ به ئې له ډیره قهره تور او د خلکو له شرمه به پټیده:

قرآن کریم په دی هکله داسې حکایت کوي:

(وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ (58) يَتَوَارَى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَى هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ)[1]

ژباړه: او کله چې یو له دوی ته د لور زیږی ورکړل شي نو (له قهر ئی) مخ تور واوړي او له ویر څخه ډک وي، له خلکو څخه د نـا خوښـه زیـري (لـه شرمـه) پټیـږی (او سوچ کوي چې) خواري وزغمي (او لور ژوندي پریږدي) که ئې ژوندۍ په خاورو کې ښخه کړي، یاد ساتئ چې د دوي پریکړه ډیره بده ده.

له اسلام مخکې جاهلیت چې په لور باندې به پکې ځینو ته دومره عیب ؤ چې د ژوندۍ پرېښودلو زغم او یا ئې ژوندۍ ښخول ورته برابرو له همدې امله به ئې پـه دې دوه لارو کې سوچ کاوه او د لور د عزتمن ژوند دریمه لاره ئې هیڅ فکر ته نه راتله.

2:- قرآن کریم او د ښځې په هکله اسلامي تصور:

الف – قرآن کریم د ښځې او سړي توپیر له مینځه وړي او یو شان خطاب ورته کوي:

قرآن کریم داسې فرمائي:

(مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ)[2]

ژباړه: هر هغه چې نیک عمل وکړي که سړی وي او که ښځه خو چې مؤمن وی، مونږ به ورته خوښمن ژوند ورکړو (په دنیا کې) او (په اخرت کې به هم) هرمرو (نیکی کوونکو ته) د دوي د نیکو کړنو بدله ورکړو.

بل ځای فرمائي:

(مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ)[3]

ژباړه: څوک چې بدي کوي نو هغه ته به د همغې (بدی) په څیر سزا ورکولی شي او هغه چې نیکي کوي که هغه سړی وی او که ښځه خو چـې مـومن وي هغـوي بـه جنت ته ننوزي هلته به ورته بې شمیره روزي ورکول کیږي.

همدغه راز ورته مفهوم د النساء سورت په ۲۴ آیت کې هم ذکر شویدي، د آل عمران سورت وروستی رکوع کې بیا نارینه او ښځینه ځینـې لـه ځینـو نـورو لـه جنس څخه شمیري او یو د بل برخه ګڼي او جاهلي توپیر له یوې مخی له مینځه وړي.

(فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ)[4]

ژباړه: نو (د دوي دعا) د دوي لپاره د دوي رب قبوله کړه (په دې توګه چې) یقینـاً زه ستاسـی څخـه د کـوم عمـل کـوونکي عمـل نـه بـابیزه کـوم کـه نارینـه وي او کـه ښځینه، ځنې له ستاسې له ځنې نورو څخه دی (ټول یو د بل له جنس څخه یاست).

ب - په قرآن کریم کې د جنت او مغفرت د وعدی خطاب د نارینه او ښځینه ؤ لپاره یو شان او برابر دی:

په دې هکله الله متعال فرمائي:

(إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا)[5]

ژباړه: پرته له شک مسلمانان او مسلمانانې، مومنان او مؤمنانې، منونکي سړي او ښځې، ریښتني سړي او ښځې، صبرناک سړي او ښځې، عـاجزی کـوونکې سـړي او عاجزی کوونکې ښځې، خیرات کوونکي سړي او ښځې، روژه تیان او روژه تیـانې او د خپلـو شرم ځـایونو سـاتونکي سـړي او ښـځې او د الله متعـال ډیـر يـادونکې سـړي او ښځې، د دوی ټولو لپاره الله پاک ښښنه او بدله تیاره کړیده (چې هغه د جنت تلپاتې نعمتونه دی)

ممکن وه چې د عربی ژبې د قواعدو سره سم سم جمع مذکر استعمال شي او نارینه او ښځینه دواړو ته شامل وي خو د ډیر ارزښت له امله ئې په جلا توګه د ښـځینه صیغې هم استعمال کړیدي ترڅو وښائي چې د ښځینه او نارینه دواړو لپاره د هغوي د طبیعت برابر اجر او ثواب په برابره توګه ټاکل شویدی.

ج – ښځې د سړیو لپاره او سړي د ښځو لپاره د لباس او متاع حیثیت لري:

قرآن کریم کې په یو ډیر غوره اسلوب سره دا خبره بیان شوې چې ښځې د سړیو او سړي د ښځو لپاره د لباس حیثیت لري لکه چې فرمائي:

(هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ)[1]

---

[1] - د النحل سورت د آیت شمیره ۵۸-۵۹.

[2] - د النحل سورت ۹۷ ایت.

[3] ۰ د غافر سورت ۴۰ آیت.

[4] - د آل عمران سورت ۱۹۵ آیت.

[5] - د الأحزاب سورت ۳۵ آیت.

ژباړه: ښځې ستاسی لپاره لباس او تاسې د ښځو لپاره لباس یاست.

انسان په لباس سره له نورو ځناورو څخه توپیر لري، لباس د انسان لپاره ښکلا او ضرورت دی، په لباس سره د انسان حیاء ده، د لباس څخه انسان په پرده کې نه وي او له بل هر شي څخه انسان ته لباس ورنږدې وي نو ځکه د ښځې پر ځای بیلګه کې راوړل شویدی.

خو لباس د خپل ټول ارزښت سره سره بیا هم وسیله ده، نو قرآني اسلوب یوازې دانه بیانوي چې ښځه د سړي لپاره د لباس په څیر ده ترڅو د ښځې حیثیت پکې یوازې د یوې وسیلې په توګه بیان شی بلکې دائی هم بیان کړل چې د سړي حیثیت هم د ښځې لپاره په همدې توګه دی او دواړه سره په دې کې برابر دي.

د – د ښځې او سړي ترمینځ اړیکه:

تکاملي، انساني او د محبت پر بنسټ ده:

د قرآني اسلوب څخه په ډاګه کیږي چې د ښځې او سړي اړیکه انساني او تکاملي ده، نه دا چې په توپیر ولاړه.

سړی او ښځه یو پر بل باندې بشپړ کیږي او انساني مدنیت مینځ ته راځی لکه څرنګه چې پرته له سړي انساني ټولنه نه شي را منځ ته کیدای همدغه راز بې له ښځې هم ممکن نه ده چې انساني ټولنه رامینځ ته شي.

الله متعال فرمایلي دي:

﴿وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى﴾[2]

ژباړه: او دا چې په تحقیق سره نر او ښځې جوړه ئې پیدا کړیده.

د (مذکر) مقابل لوری (أنثی) ده چې د دوي په التقاء سره بشپړ او د جوړې شکل نیسي.

الله متعال فرمایلي دی:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً﴾[3]

ژباړه: ای خلکو! د خپل هغه رب څخه وویریږی چې تاسې ئې له یوه نفس (آدم علیه السلام) پیدا کړي یاست، او له هغه څخه يې د هغه جوړه (بی بی حوا) پیدا کړه او بیا ئې له دې دواړه څخه (په ځمکه کې) ډیر سړي او ښځې خپاره کړل.

بل ځای کې فرمائي:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾[4]

ژباړه: او د الله متعال له (سترو) نښو څخه دا هم ده چې ستاسی لپاره ئې ستاسې له خپل جنس څخه جوړې پیدا کړی چې تاسی ورسره هوسا شئ او ستاسې تر منځ ئې دوستي او مهرباني پیدا کړه.

جاهلیت خو د ښځې زیږیدل هم شرم شمیرل، خو اسلام هغه د الله پاک د پیرزوینو په لړ کې د هغه د سترو نښو څخه ګڼلې ده.

هـ – د غوره والی معیار تقوی ده:

په اسلام کې د غوره والي کچه یوازې تقوی ده الله پاک فرمایلي دی:

﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾[5]

ژباړه: یقیناً د الله پاک په نزد غوره له ستاسې څخه هغه دی چې ډیره تقوی لري.

نوموړی آیت په نورو ټولو هغه معیارونو رد کوي چې له تقوی څخه پرته په بل څه ولاړ وي که هغه د قوم پر بنسټ او یا د ژبې او ځمکنې موقعیت، د ښځینه او نارینه جنس پر بنسټ او یا د نورو بنسټونو له امله وي.

و – د میراث حق:

ښځه چې د نورو له نظره ورځخه د یوې وسیلې په توګه ګټه اخستل کیږي او جاهلیت ورته د ملکیت حق نه ورکوي او تر اوسه په ځینې قوانینو کې ورته د میړه له اجازې پرته په خپل مال کې هم تصرف محدود دی، اسلام ورته د میراث حق ورکړیدي او په قرآن کریم کې په صراحت سره بیان شویدی.

الله متعال فرمایلي دی:

﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ﴾[6]

ژباړه: ستاسو د اولاد په هکله درته الله پاک حکم کوي چې د یو نارینه برخه د دوه ښځینه ؤ برابر ده.

ځنې هغه وګړي چې د اسلام له بشپړ نظام څخه پوره معلومات نه لري او د اسلام په هکله یې معلومات نیمګړي دي، پردې خبره نیوکه کوي چې ولې د نارینه برخه په میراث کې له ښځې څخه لویه ده، خو که د اسلام بشپړ نظام ورته څرګند شي، نو هیڅکله به دا خبره ونکړي بلکې خپله به پردې اعتراف وکړي چې همدغه ویش عین حق او عدل دی.

وګورئ چې د ښځې د ژوند ټول اړین لګښتونه د سړي پر سر دی له دی سربیره د پلار، مور، کوچنیو بچیانو (ځامنو او لوریانو) او د کور ټول مالي مسؤلیت د سړي پر غاړه دی، نو که چیرته دی مسؤلیتونو ته په کتنه سره بیا هم د ښځې او سړی برخه سره یو شی وي دا به د سړي په هکله تیری نه وي؟

---

[1] - د القره سورت ۱۸۷ آیت.

[2] - النجم سورت.

[3] - سوره النساء آیه ۱.

[4] - د الروم سورت ۲۱ آیت.

[5] - الحجرات سورت.

[6] - سوره النساء آیه ۱۱.

بیا که چیرته دی ته وګورو چې په ګڼ شمیر تاوانونو او بار اخستلو کې ښځینه معاف دي لکه په خطا قتل کې چې دیت ورکول د نارینه ؤ پر غاړه دی او ښځینه پکې هیڅ مسؤلیت نه لري، نو که چیرته د مورّث (متوفی) په پاتې مال کې که د نارینه برخه یو څه زیاته وی نو دا به انصاف نه وی؟ په داسې حال کې چې په ژوند کې د (متوفی) سره په مالي مسؤلیتونو کې له ښځینه څخه ستره ونډه اخلی.

بنستیزه خبره داده چې ځنې وګړي پرته له دې چې اسلام په پشپړه توګه د یو نظام په توګه و څیړي او ځان وربانډې پوه کړي په ځنې جزئې احکامو او مقرراتو نیوکه کوي چې دا کار له انصاف سره هیڅ اړخ نه لګوي.

اوس راځی وګورو چې ایا خلک همدغه حق چې اسلام په میراث کې ټاکلی دی ښځو ته ورکوي؟ ایا له دې ویش څخه چې الله پاک کړیدی بل کوم غوره ویش شته؟ ایا هغه نظام چې خلک پکې خپل مال تر مرګ وروسته سپیو، پیشوګانو او......... ته وقف کوي او انسانیت ورڅخه محروموي د دوي په نزد غوره دی؟ او که هغه چې ټول مال پکې یو تن ته ورکړل شی او یا د دې لپاره هیڅ قانون او احکام نه وي؟

ز- د کورني نظام اړوند د ښځینه ؤ حقوق:

اسلام ښځینه ؤ ته په کورني نظام کې پوره پاملرنه کړیده او د جاهلیت هغه خنډونه چې د ښځې کرامت او منزلت پکې تر پښو لاندی ؤ ټول له مینځه وړیدي، د کورني نظام اړوند (د نکاح، مهر، طلاق، خلعي، ایلاء، ظهار، رجعت او حضانت) احکام په قرآن کریم کې په تفصیل سره بیان شویدي او د قرآن کریم د البقره، النساء، النور، الأحزاب، الطلاق، المجاله او ځنې نورو مبارکو سورتونو په بیلا بیلو برخو کې د ښځې اړوند احکام په ځانګړې توګه کوم چې د کورني نظام سره اړیکه لري په وضاحت او صراحت سره ذکر دي.

چې په دې ټولو کې د ښځې او سړي ترمینځ اړیکه د یوه بې ساري تعادل پر بنسټ ولاړه ده.

که کوم ځای کې سړي ته د مسؤلیت په توګه واک ورکړل شوی دی نو بل لوري ته وربانډې داسې بندونه لګیدلي دي چې د هغې په کتنې سره د ښځې بشپړ درناوی ساتل شویدي.

د قرآن کریم په ګڼ شمیر ځایونو کې کله چې سړي ته د یو لړ بندونو او شرطونو سره واک ورکول کیږي نو د هغه شرطونو د نه پلي کولو په صورت کې ورته د دروند وعید ګوت څنډنه شویده، د بیلګې په توګه په لاندې آیت کې په ښه توګه څرګندیږي.

(وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا)[1]

ژباړه: او کله مو چې ښځو ته طلاق ورکړ او هغوی د خپل عدت نیټې ته نږدې شي نو یائې په ښه توګه وساتئ او یا ئې په ښه توګه رخصت کړئ او د ضرر رسولو په خاطر ئې مه بندوئ چې تیری وکړی او که چا دا کار وکړ (تیری ئې وکړ) نو له خپل ځان سره ئې ظلم وکړ او د الله پاک آیتونه په ټوکو مه اخلئ.

په بل ځای کې فرمائې:

(تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ)[2]

ژباړه: دا (مخکې ذکر شوي د ښځو حقونه) د الله پاک ټاکل شوي حدونه دي نو ورڅخه مه تیریږئ او هغه څوک چې ورڅخه تیر شو نو همدوي تیري کوونکي دي.

بل ځای فرمایې:

(وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ)[3]

ژباړه: او دا (تیر بیان شوی د ښځو حقوق) د الله پاک ټاکل شوی حدونه دي هغه خلکو ته ئې بیانوي چې پوهیږي.

بل ځای فرمائې.

(ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكُمْ أَزْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ)

ژباړه: په دې احکامو ستاسو له جملې هغه چاته پند ورکول کیږي چې په الله متعال او د آخرت په ورځ باندې ایمان لري، دا (د ښځو حقوق پلي کول) ستاسو لپاره غوره او پاکیزه کار دی.

همدغه راز ګڼ شمیر آیاتونو کې د ښځو د حقوقو د نه عملي کولو په صورت کې سخت وعید (د عذاب ګوبښ) ورکړل شویدی چې د بېلګې په توګه مو په پورته ذکر شویو بسنه وکړه.

ښځه د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د حدیثو په هنداره کې

1:- د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کې د ښځو د کار مجالونه:

ښځینه ؤ د رسول الله صلی الله علیه وسلم او راشده خلفاؤ په زمانه کې په لاندې برخو کې چارې سرته رسولې:

الف – ماشومانو ته شیدي ورکول او روزنه ئې: د اسلام څخه دمخه هم عربو کې دود ؤ چې خپل ماشومان به ئې د غوره روزنې لپاره رضاعي میندو ته ورکول لکه څرنګه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم بی بی حلیمې په رضاعت سره اخیستی ؤ چې:

بي بي حلیمه یې کیسه داسې بیانوي:

(أَصابَتْنَا سَنَةٌ شَهْبَاءَ ، فَلَمْ تُبْقِ لَنَا شَيْئًا ، فَخَرَجْنَا فِي نِسْوَةٍ مِنْ بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرٍ إِلَى مَكَّةَ نَلْتَمِسُ الرُّضَعَاءَ فَلَمَّا قَدِمْنَا مَكَّةَ لَمْ تَبْقَ مِنَّا امْرَأَةٌ إلا عُرِضَ عَلَيْهَا نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَأْبَاهُ ، وَتَكْرَهُهُ ، وَذَلِكَ أَنَّهُ كَانَ لا أَبَ لَهُ ، وَكَانَتِ الظُّورَاتُ إِنَّمَا يَرْجُونَ الْخَيْرَ مِنَ الآبَاءِ ، وَكَانَتِ الْمَرْأَةُ تَقُولُ : مَا أَصْنَعُ بِهَذَا

---

[1] - د البقره سورت ۲۳۱ آیت.

[2] - د البقره سورت ۲۲۹ آیت.

[3] - د البقره سورت آیت ۲۳۰.

؟ ، مَا عَسَى أَنْ تَصْنَعَ بِي أُمُّهُ فَيَكْرَهْنَهُ ، قَالَتْ : فَعُرِضَ عَلَيَّ فَأَبَيْتُهُ فَلَمْ تَبْقَ امْرَأَةٌ مِنْ قَوْمِي إِلا وَجَدَتْ رَضِيعًا ، وَحَضَرَ انْصِرَافُهُنَّ إِلَى بِلادِهِنَّ ، فَخَشِيتُ أَنْ أَرْجِعَ بِغَيْرِ رَضِيعٍ ، فَقُلْتُ لِزَوْجِي : لَوْ أَخَذْتُ ذَاكَ الْغُلامَ الْيَتِيمَ كَانَ أَمْثَلَ مِنْ أَنْ أَرْجِعَ بِغَيْرِ رَضِيعٍ ، فَجِئْتُ إِلَى أُمِّهِ فَأَخَذْتُهُ وَجِئْتُ بِهِ إِلَى مَنْزِلِي)[1]

ژباړه: بي بي حليمه وائي: يو کال سخته وچکالی وه چې مونږ ته ئې هيڅ هم پاتي نکړل، نو د بنو سعد قبيلې د ښځو په يوه ټولګه کې د تيی رودونکو ماشومانو د لاسته راوړلو په هوډ مکې مکرمې ته ولاړو، کله چې مکې مکرمې ته ورغلو نو د پيغمبر صلی الله عليه وسلم له ا خستلو څخه ټولو انکار وکړ او دا ځکه چې هغه يتيم ؤ په داسې حال کې چې رضاعي ميندو له پلرونو څخه د خير هيله لرله نو ښځو به ويل چې پردې يتيم هلک به څه وکړي؟ مور ئې زما سره هم څه نه شي کولای، ما هم ونه منل چې له ځان سره يې واخلم، زما له قوم څخه يوه ښځه هم پاتی نه شوه چې ماشوم ورته ونه رسيد کله چې وطن ته د ګرځيدو وخت راورسيد نو زه وبيريدم چې پرته له ماشوم وطن ته وګرځم، (يعنی بي ماشومه وطن ته لاړه نه شم) نو څښتن ته مې وويل چې: که همدا يتيم هلک واخلم له دې څه به غوره وي چې پرته له ماشوم کورته ستنه شم نو بيائې مور (آمنی بی بی) ته راغلم او (پيغمبر صلی الله عليه وسلم مې چې هغه وخت ماشوم ؤ) کور ته راوړل.....

له نوموړی کيسی څخه په ډاګه کيږي چې د عربو د ښځو يو مهم کار هم د ماشومانو روزنه وه په ځانګړی توګه کله چې ماشوم تې خوری او د مور پاملرنې ته اړتيا لري.

له دغه دود سره اسلام هم ټکر ونه کړ او ښه ئې مهذب کړ چې د رضاعت مسألې او احکام هم له دې سره اړيکه نيسی په قرآن کريم کې الله متعال فرمائې:

(فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرَى)[2]

ژباړه: نو بيا که دوي (طلاق شوي ښځې) ستاسې ماشوم ته تی ورکوي (تاسی ته ماشوم پالی) نو مزدوري ورته ورکړئ او په خپل مينځ کې غوره مشوره وکړئ او که له يو بل سره مو سختي راواخيسته نو بله ښځه به د ماشوم پاملرنه وکړي.

ب – د علم او فتوی په ډګر کې:

د علم د خپراوي په ډګر کې د ښځينه ؤ رول د پيغمبر صلی الله عليه وسلم په زمانه کې ډير مهم ؤ، په ځانګړي توګه د پيغمبر صلی الله عليه وسلم د پاکو بيبيانو او بيا د هغوی تر مينځ أم المؤمنين عائشه رضی الله عنها په علميت او پوهه باندې خورا مشهوره وه ترڅې چې د پيغمبر صلی الله عليه وسلم ئې له دوه زره حديثونو څخه هم زيات روايت کړيدی، او له هغه شپږو اصحابو څخه شمېرل کيږي چې تر ټولو زيات حديثونه ورڅخه نقل شويدي.[3]

همداراز ام سلمه رضی الله عنها هم په علم او پوهه ډيره مشهوره وه.

بيا خو د راشده خليفه ګانو په زمانه کې د پيغمبر صلی الله عليه وسلم بيبيانې د علم او فتوی لپاره خورا مهم مرجع ګڼل کيدې، په ځانګړي توګه د ښځينه ؤ اړوند احکامو کې خو به ورته مشرانو صحابه ؤ هم رجوع کوله.

ج – لاسی کارونه:

د پيغمبر صلی الله عليه وسلم په زمانه کې ښځو لاسي کارونه هم سرته رسول امام احمد بن حنبل رحمه الله په خپل مسند کې روايت کوي چې:

(وَكَانَتِ امْرَأَةً صَنَاعَ الْيَدِ، قَالَ: فَكَانَتْ تُنْفِقُ عَلَيْهِ وَعَلَى وَلَدِهِ مِنْ صَنْعَتِهَا)[4]

ژباړه: د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه ښځه رائطه رضی الله عنها يوه په لاسي کار پوهه ښځه وه د خپل کار له (ګټی) څخه به ئې پر هغه او د هغه پر بچيو انفاق کاوه.

همدغه راز له أم المؤمنين عائشه رضی الله عنها څخه روايت چې:

(قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " : أَسْرَعُكُنَّ لَحَاقًا بِي أَطْوَلُكُنَّ يَدًا ، قَالَتْ : فَكُنَّ يَتَطَاوَلْنَ أَيَّتُهُنَّ أَطْوَلُ يَدًا ، قَالَتْ : فَكَانَتْ أَطْوَلَنَا يَدًا زَيْنَبُ ، لأَنَّهَا كَانَتْ تَعْمَلُ بِيَدِهَا وَتَصَدَّقُ. ")[5]

ژباړه: رسول الله صلی الله عليه وسلم د خپلو بيبيانو په اړه فرمايلي ؤ چې: زما سره په تاسې کې د اوږد لاس والا بې بې ژر يو ځای کيږي،- يعنی وروسته زما به لمړی په تاسې کې د اوږد لاس څښتنه زر له دنيا رحلت کوي- نو دوي (بيبيانو) به لاسونه سره غزول (کچ کول) چې کومه يوه د اوږد لاس څښتنه ده، عائشه رضی الله عنها فرمائې: پر مونږ کې د اوږده لاس څښتنه بي بي زينت رضی الله عنها وه، ځکه چې هغې به په لاس کار کاوه او خيرات به ئې ورکاوه.

د اوږده لاس څخه په ښکاره سره دا هم څرګنديده چې د لاس څخه د بدن غړی مراد دی نو بيبيانو هم په دې توګه ګمان وکړ نو بيائې لاسونه وکتل همغه ؤ چې د بې بې سوده لاس اوږد ؤ، خو په کرم او سخا کې د بي بي زينب رضی الله عنها لاس اوږد ؤ نو بيا کله چې د پيغمبر صلی الله عليه وسلم له رحلت وروسته تر ټولو بيبيانو مخکې بي بي زينب رضی الله عنها له دنيا رحلت وکړ نو څرګنده شوه چې د اوږد لاس څخه مراد کرم او سخا وه.[6]

ددی سربيره دا د پيغمبر صلی الله عليه وسلم له معجزاتو څخه شمېرل کيږی ځکه چې څرنګه اخبار بالغيب ئې ورکړي و همغه شان پيښ شول، د بي بي زينب رضی الله عنها په سخا او کرم هم دلالت کوي ځکه نوموړی حديث شريف محدثينو کرامو د بي بي زينت د مناقبو په باب کې ذکر کړي.

له بل لوري په دې باندې هم دلالت کوي چې د پيغمبر صلی الله عليه وسلم په زمانه کې به ښځينه ؤ لاسي کارونه کول او دا لاسي کارونه يوازی د کور او خپلو شخصي اړتياؤ لپاره نه ؤ بلکې ددې برسيره د خرڅلاو او سوداګرۍ لپاره هم ؤ.

---

[1] - المعجم الکبير للطبراني ۴۵۲/۷.

[2] - د الطلاق سورت ٦ آيت.

[3] - شرح التبصرة للحافظ العراقي ص۲۰۹.

[4] - مسند احمد ۵۰۳/۳.

[5] - صحيح مسلم باب فضائل زينب ۱۴۴/۷

[6] - وګوره شرح صحيح مسلم للامام النووی ۲۰۷/۸ ص، احياء التراث العربی، بيروت.

د – دارو درمل او طبابت:

امام مسلم په خپل صحیح کتاب کې په مستنده توګه روایت کوي چې:

(كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " يَغْزُو بِأُمِّ سُلَيْمٍ ، وَنِسْوَةٍ مِنَ الأَنْصَارِ مَعَهُ إِذَا غَزَا ، فَيَسْقِينَ الْمَاءَ ، وَيُدَاوِينَ الْجَرْحَى. ")[1]

ژباړه: کله به چې رسول الله صلی الله علیه وسلم غزا کوله نو ام سلیم او د انصارو له جملې څخه به څه ښځې ورسره وې چې (غازیانو) ته به ئې اوبه ورکولې او د ټپیانو درملنه به یې کوله.

همدغه راز ام عطیه رضی الله عنها روایت کوي چې:

(غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَ غَزَوَاتٍ، أَخْلُفُهُمْ فِي رِحَالِهِمْ، فَأَصْنَعُ لَهُمُ الطَّعَامَ،وَأُدَاوِي الْجَرْحَى،وَأَقُومُ عَلَى الْمَرْضَى)[2]

ژباړه: زه د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په اوه غزاګانو کې موجوده وم چې د دوي پر ځای به د سفر د سر او سامان سره پاتې کیدم، او د دوي لپاره به مې ډوډۍ تیاروله او د ټپیانو درملنه او د ناروغانو پالنه به مې کوله.

هـ – کرکیله او کرهڼه:

امام مسلم په سند سره د جابر رضی الله عنه څخه داسې روایت کوي:

(طُلِّقَتْ خَالَتِي فَأَرَادَتْ أَنْ تَجُدَّ نَخْلَهَا فَزَجَرَهَا رَجُلٌ أَنْ تَخْرُجَ ، فَأَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : بَلَى ، فَجُدِّي نَخْلَكِ ، فَإِنَّكِ عَسَى-أَنْ تَصَدَّقِي ، أَوْ تَفْعَلِي مَعْرُوفًا.)[3]

ژباړه: جابر رضی الله عنه وائې چې: تروری (خاله) می طلاقه شوه نو د خرماو د له ونی به ئې خرما ټولوله نو یوه سړي له دی څخه منع کړه (ځکه چې هغه په عدت کې وه) بیا پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته راغله او ددې اجازت ئې ورڅخه و غوښتل نو پیغمبر صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل چې: هو! تاسې د خپلو خرماؤ له ونو څخه خرما راټولې کړی ښائې چې خیرات به ورکړې او یا به د خیر کوم کار سرته ورسوې.

هو دا ټولې ذکر شوې چارې به ښځو سرته رسولې خو د شریعت د احکامو په چوکاټ کې او پرته له دې چې د شرعي حدودو څخه تیری وشي، او یا د ستر او پردې څخه ووځي،

او ویلای شو چې که څه هم د ښځې تر ټولو مهمه دنده د کور دنده او د ماشومانو روزنه ده خو د اړتیا په صورت کې او د شریعت په حدودو کې دا ذکر شوې او دې ته ورته چارې سرته رسولی شي.

له پورته حدیثونو او روایتونو څخه دا ثابتیږي چې اوس مهال ښځینه د کور له کارونو سربیره نورې چارې هم سرته رسولای شي چې د بیلګې په توګه مونږ په لاندې توګه څه مجالونه ذکر کوو.

1. علم او تعلیم
2. دعوت (نیکی ته بلنه او له بدی څخه منع کول)
3. لاسي کارونه چې درانده نه وي لکه خیاطی، ګلدوزی او داسی نور.
4. د کرهڼې هغه برخه چې درنده نه وي او بیدیا ته پکې ګوښې وتل نه وی.
5. روغتیا او درملنه.
6. د ماشومانو روزنتونونه.
7. سودا ګري.

او داسې نور مجالونه چې ښځه کولای شي په نومړو او ورته ډګرونو کې چارې سمبال کړي خو دا ټول کارونه باید د څښتن او پلار سره په تفاهم او د شریعت په حدودو کې وي.

البته د ضرورت په وخت له دې پرته نورې چارې هم سرته رسولی شي په داسې توګه چې سړی وجود ونه لري او یا سړي او اولیاء ضعیفان وي.

کله چې شعیب علیه السلام خورا سپین ږیری شو نو لورانو ئې میږې څرولې چې قرآن کریم ئې کیسه داسې بیانوي:

(وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ)[4]

ژباړه: کله چې موسی علیه السلام د مدین او بوته ورسید نو هلته ئې د خلکو یو ټولې ولید چې څاروي خړوبوي او له هغوی څخه ښکته اړخ ته ئې دوه ښځې ولیدې چې (پسونه) را ایساروي، (موسی علیه السلام) ورته وویل چې: ستاسی غوښتنه څه ده؟ هغوي وویل چې: مونږ (خپل څاروي) نه خړوبوو ترڅو چې شپانه (خپل څاروي) ستانه نه کړي، او حال دا چې زموږ پلار ډیر بوډا دی.

خو که وګورو د دې کیسې په وروستۍ برخه کې هغه اړتیا ته اشاره شوې چې د شعیب علیه السلام لوراني ئې د میږو پسې را ایستلې دي او هغه دا چې موسی علیه السلام ته ئې وویل: زمونږ پلار خورا بوډا سړی دی.

خو په عادي حالاتو کی سخت او شاقه کارونه د ښځو لپاره نه دی او یا داسی چارې سرته رسول چې په هغې سره د سړیو سره خلوت او اختلاط راشي. والله أعلم.

---

[1]- صحیح مسلم ۱۹٦/۵، بیروت.

[2] - صحیح مسلم ۱۹۳/۵، بیروت.

[3] - صحیح مسلم ۲۰۰/۴.

[4] - سوره القصص آیت شمیره۲۳.

2: د ښځینه سره د تعامل په هکله د رسول الله صلی الله علیه وسلم سپارښتنې:

الف – د ښځینه ؤ سره غوره تعامل کوئ:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

(اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا)[1]

ددی حدیث حاصل معنی داده چې: د ښځو په هکله درته د نیکی سپارښتنه کوم نو زما سپارښتنه و منئ او عمل وربانديې وکړئ.

د پورته حدیث شریف په رڼا کې د ښځو سره تعامل په عفوه بناء دی او حتی د هغوي د کمیو او کږیو سره تعامل هم په صبر بنا دی.

ب – غوره هغه دی چې له خپلې میرمنې سره غوره چلند ولري:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

(خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي)[2]

ژباړه: په تاسې کې غوره هغه دی چې له خپلې میرمنی سره غوره چلند او اخلاق ولري او زه له تاسو ټولو څخه له میرمنو سره په تعامل کې غوره یم.

ج – ښځینه د سړیو په څیر دي:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

(إنما النسَاءِ شقَائق الرِجَال)[3]

ژباړه: یقیناً چې ښځینه د سړیو په څیر دي.

له یو پلار او مور څخه الله پاک پیدا کړیدي نو ځکه په عامه توګه د هغوي په څیر دي.

د – جنت د میندو له قدمونو لاندې دی:

یو سړی چې جاهمه نومیده رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغی او ورته ئې وویل: چې یا د الله رسوله! هوډ لرم چې عزا ته ولاړ شم نو ستا څخه لارښوونه غواړم؟ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل:

(هَلْ لَكَ مِنْ أُمٍّ ؟ قَالَ نَعَمْ . قَالَ: (فَالْزَمْهَا فَإِنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ رِجْلَيْهَا)[4]

ژباړه: ایا مور دې شته (ژوندی ده) هغه وویل چې هو، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل د هغې په چوپړ کې اوسه یقیناً چې جنت د هغې د پښو لاندې دی>

د حدیث شریف مفهوم دادی چې د مور په وړاندې تواضع غوره کړه او تل ئې په خدمت کې اوسه نو الله پاک به درته جنت درکړي.

هـ – د میندو زورونه الله پاک حرامه کړیده:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

(إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الأُمَّهَاتِ)[5]

یعنی: بې له شکه چې الله متعال د میندو زورونه حرامه کړیده.

د میندو ذکر په ځانګړی توګه د ډیر اهمیت له مخې وشو او که نه نو د پلرونو زورونه هم ناروا او حرامه ده.

و – د مور حق له پلار څخه زیات دی:

په حدیث شریف کې راغلي دي چې:

(جَاءَ رَجُلٌ إِلَىٰ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ:يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِي؟ قَالَ:«أُمُّكَ». قَالَ:ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ:«ثُمَّ أُمُّكَ». قَالَ:ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ:«ثُمَّ أُمُّكَ». قَالَ:ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ:«ثُمَّ أَبُوكَ»)6

ژباړه: یو سړی رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغی او وئې ویل ای د الله رسوله: څوک ډیر حقدار دی چې زه ورسره غوره او نیک ژوند وکړم؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل چې: مور، هغه وویل چې بیا څوک حقدار دی؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل چې مور، هغه وویل چې بیا څوک حقدار دی، رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل چې: مور: هغه وویل چې بیا څوک حقدار دی؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل چې بیا پلار.

ز – د سپرلئ پر مهال هم د ښځینه ؤ خیال ساتئ:

د رسول الله صلی الله علیه وسلم یو خادم ؤ چې انجشه نومیده او ډیر اوچته حدي خوان ؤ، کله به چې اوښانو د هغه خوږ ترنم واوریده نو بیا به ښه ځغاستل او د ترنم پر مهال به ئې سټرپا نه حس کوله، چې په دې سره به بیبیانو ته زحمت پیښیده نوله دې امله رسول الله صلی الله علیه وسلم انجشه ته وفرمایل:

(يَا أَنْجَشَةُ رُوَيْدَكَ سَوْقًا بِالْقَوَارِيرِ)[7]

---

[1] - متفق علیه.

[2] - ترمذی شریف کې روایت دی.

[3] - أبو داود، ترمذی، مسند احمد بن حنبل او نورو روایت کړیدی.

[4] - النسائي (شیخ البانی رحمه الله ورته حسن صحیح ویلی دی)

[5] - البخاری.

[6] - متفق علیه.

[7] - متفق علیه.

ژباړه: ای انجشه –اوښان- په ورو روانوه او د ښیښنو سره نرمي کوه.

رسول الله صلی الله علیه وسلم ددې لپاره چې ښیبیانو ته زحمت ونه رسیږي انجشه ته په یو ډیر ظریف انداز کې هدایت ورکړ چې اوښان په ورو روانوه ترڅو ښیبیانو ته زحمت ونه رسیږي.

ح – چا چې د یوې لور په ویر او سختی صبر وکړ هم الله پاک به جنت ورکړي:

به حدیث شریف کې راغلي دي چې:

(لَا يَكُونُ لِأَحَدٍ ثَلَاثُ بَنَاتٍ ، أَوْ ثَلَاثُ أَخَوَاتٍ ، أَوْ ابْنَتَانِ ، أَوْ أُخْتَانِ ، فَيَتَّقِي اللَّهَ فِيهِنَّ ، وَيُحْسِنُ إِلَيْهِنَّ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ)[1]

ژباړه: که د یو چا درې لورانې یا درې خویندې وي او یا دوه لورانې او یا دوه خویندې وي او د هغوي (د پالني او حقوقو) په هکله د الله پاک (له عذاب) څخه وویریږي او احسان ورسره وکړي نو جنت ته به ننوزي.

امام مسلم په یو بل حدیث شریف کې روایت کړیدی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

(مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ وَضَمَّ أَصَابِعَهُ)[2]

ژباړه: څوک چې د دوه لورانو لگښت پر غاړه واخلي (روزنه ئي وکړي) تر هغه چې بلوغ ته ورسیږي نو زه او هغه به د قیامت په ورځ (یو ځای) راشو او پیغمبر صلی الله علیه وسلم خپلی مبارکې گوتې سره (د بیلگې په توگه) پیوسته کړې.

په یو بل حدیث شریف کې چې امام ابن ابی شیبه پر خپل مصنف کې په دی مفهوم روایت کړیدی راغلي دي چې:

که چا درې لورانې وی او د هغوي په ویر، خوشحالئ او خفگان باندې صبر وکړي نو جنت ته به ئې ور دننه کړي (یعنی دا لورانې به ئې جنت ته د ننوتلو سبب و گرځي) نو یو سړي وویل: او که دوه لورانې وي؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: که دوه وی هم (جنت ته به ئې ور دننه کړي) یو سړی وویل او که یوه وی: رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: او که یوه وي هم (جنت ته به ئې وردننه کړي.)[3]

ط – پیغمبر صلی الله علیه وسلم د حجة الوداع په مشهور خطبه کې د ښځینه ؤ په هکله د تقوی امر کړیدي:

رسول الله صلی الله علیه وسلم په خپله خورا مهمه خطبه کې چې د حجة الوداع خطبه وه د عرفې په ورځ د ښځو په اړه فرمایلي دی چې:

(فَاتَّقُوا اللَّهَ فِي النِّسَاءِ فَإِنَّكُمْ أَخَذْتمُوهُنَّ بِأَمَانِ اللَّهِ وَاسْتَحْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ)[4]

ژباړه: د ښځو په اړه له الله متعال څخه تقوی وکړئ یقیناً چې تاسې دوي د الله پاک په امان سره اخیستې او د الله پاک په حکم سره مو روا کړیدي.

پیغمبر صلی الله علیه وسلم په عرفات باندې په حجة الوداع کې د ډیرو مهمو احکامو په اړه لارښودنې وکړې د بې گناه وژنې، د سود د خوراک او د حرام مال د خوړلو څخه د منع کولو په لړ کې ئې د ښځو د حقونو او ورسره د احسان او نیکی امر هم وکړ چې دا په اسلام کې ښځې د مقام او منزلت یو غوره دلیل شمیرلی شو.

په اسلام کې د ښځینه ؤ په اړه د ځینی خلکو نیوکو او شبهاتو ته کتنه

1: په سیاسي او ټولنیزه برخه کې:

ولې ښځینه نه شی کولای چې د ټول امت واکمنه شي؟

ولې د کور مشري سړي ته ورکړل شویده؟

دا خبره صحیح ده چې په اسلام کې هغه ولایات چې هر اړخیزه دي سړي ته سپارل کیږي، یوازی دا نه چې ښځې ته نه ورکول کیږي بلکې هر سړي ته هم نه ورکول کیږي ځنې داسی سړیو ته چې له ځانگړو صفاتو څخه برخه من وی په دغه مهمه دنده گمارل کیږي.

او ددې لامل دادی چې په اسلام کې مشری ته د مسؤلیت په سترگه کتل کیږی نه دا چې د منصب او امتیاز په سترگه.

رسول کریم صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

(إِنَّكُمْ سَتَحْرِصُونَ عَلَى الْإِمَارَةِ، وَسَتَكُونُ نَدَامَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ،)[5]

ژباړه: یقینا چې تاسی خو د امارت حرص کوی خو ژر ده چې د قیامت په ورځ باندې به پښیمانه شی.

یو ځل ابو ذر رضی الله عنه له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه د امارت غوښتنه وکړه نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل:

(یا ابا ذر إنّك ضعیف وإنّها أمانةٌ وإنّها یومَ القیامة خَزْيٌ وندامة إلاّ مَن أخذها بحقّها وأدّى الذي علیه)

یا ابو ذره! ته بې وزله ئې او دا یو امانت دی او د قیامت په ورځ رسوائې او پښیمانی ده مگر هغه چې په حقه سره بې واخلی او حق یې ادا کړي.

هر دین او هر قوم او ملت کې د مشری لپاره ځانگړی شرطونه وي، همدغه راز په اسلام کې هم د مشری لپاره ځانگړي شرطونه دي، تردې چې هر سړي هم نه شي کولای امیر المؤمنین، رئیس دولت، خلیفه او د ټول امت مشر شي، ځکه هر سړی دغه دروند بار نه شي اوچتوالی او نه هر سړی ددغه مسؤلیت حق پر ځای کولای شي.

د ښځې ځانگړي حالات هغې ته اجازه نه ورکوي چې د ټول امت بار پر خپله غاړه واخلي، د هغې فطري او خلقتی جوړښت هغه له دې څخه معافوي او اسلام هم ښځه د هغې د ځانگړو شرطونو په کتنه سره د سلیم فطرت برابر له هر اړخیز مشرتابه معاف کړیده او پر دې مسؤلیت بې یوازی هغه سړي مکلف کړیدي چې دا کار سرته رسولی شي.

---

[1] - الأدب المفرد للامام البخاری (حدیث حسن).

[2] - صحیح مسلم.

[3] - دا مفهوم مصنف د ابن ابی شیبة کې ذکر شویدی.

[4] - امام مسلم روایت کړیدي.

[5] - صحیح البخاری، باب ما یکره من الحرص علی الأمارة –ط – دار الشعب القاهره.

د ښځې میاشتنی ناروغي، پر ماشوم باندې د حمل په وخت او یا هم د ماشوم د زیږیدلو پر مهال هغې ته کله اجازه ورکوي چې لـه دې سـتونزمنو حـالاتو سره دې د امت چارې سرته ورسوي.

ښځه په فطري لحاظ هغه صلابت او جدارت نه لري چې په هغې سره د غلیم سره په جګړه کې بریا خپلـه او یـا مجـرمین او قـاتلین وځـپلای شي، او کـه لـه دې ټولـو ستونزو سره بیا هم ښځه په دې کار وګمارله شي دا به هغې باندې د یو زیات بوج بارولو څخه پرته بله معنا ونه لري.

د نړۍ په تاریخ کې وګورئ څومره ښځې سوبمنی او د جګړې د ډګر اتلانې تیرې شویدي؟ او څومره ښـځې اوس مهـال د جګـړې کومانـده پـر غـاړه لـرۍ؟ او څـومره ښځې د پوځونو جنرالانې دي؟

بې له شکه چې یو شمیر تاریخ جوړونکي ښځې شته چې ارزښتناکې اتلولۍ لري خودا شمیر د سړیو د شمېر په نسبت په هیڅ ګڼلای شو.

ددې حقیقت په څرګندولو سره به مو د ښځینه ؤ سپکاوی نه وي کړی ځکه مونږ باور لرو چې دا هغه ډګرونه دي چې ښځه ئې له مسؤلیت څخه معاف ده.

هو! د باتورانو او سوبمنانو ترشا د غیرتی او پوهو میندو لاسونه وي چې دوي ئې پر خپله مهربانه غیږه کې روزلي او پاللي وي.

که چیرته د داسې میندو شتون نه وای نو هیڅکله به هم چانه بریا تر لاسه کړای وای او نه به د اتلولۍ پرآسمان ځلیدلی وای.

د ښځو دنده او مسؤلیت د همدغه شان باتورانو روزنه او پالنه ده نه دا چې د ښځې له فطرت څخه خلاف هغه پر یو بل کار مکلفه کړو.

په همدې توګه د کور مشري هم په ستره مشرۍ باندې قیاس کیږي. اسلام په نظم او دسپلین باندی امر کـوي هـر چیرتـه چـې دوه تنـه هـم وي بایـد مشـري شـتون ولري نو د همدې لامله د کور لپاره هم یوه مشرتابه ته اړتیا ده د کور د مشرتابه لپاره دوه لارې دي یوه دا چې ښځه مشره وي او بله دا چې سړي، نو که ښـځه مشـره شي او مشری ته د یو امتیاز او منصب په سترګه ولیدل شي دا به د سړی سره تیری نه وي.

او که مسؤلیت او امانت وي نو دا به پر ښځه باندې د هغې د ظروفو په کتنه یو زیات بوج نه وي؟

له بل لوري ولې د ښځې او سړي تر منځ اړیکه تضاد وګڼل شی په داسې حال کې چې دا اړیکه د مودت، مهربانۍ او محبت اړیکه ده.

همدغه راز که چیرته مشري یو امتیاز وګڼل شي نو د سړي د زیاتو مسؤلیتونو (لکه نفقه، د دښمن سره مقابله، نور شاقه او سخت کارونه) په کتنـه سـړی تـه دا امتیـاز په لړه بیه او قیمت نه دی ورکړل شوی او که د سړی د ټولو مکلفیتونو سره سره بیا هم دا برخه د ښځې وای نو ایا له سړي سره به تیری نه وای؟

دې ټولو ته په کتلو سره ویلای شو چې د ښځې او سړي دواړو لپاره همغه عدالت دی چې اسـلام هـر یـو تـه ټـاکلی دی او همدغـه د اسـلام حـدود د انسـان د سـلیم فطرت له غوښتنې سره برابر دي اسلام ټول هغه مسؤلیتونه چې په سیاسی او ټولنیزه برخه کې ئې ځنې امتیاز ګڼې مسؤلیت بولي او ښځه ئې ورڅخـه د هغـې د فزیکـي جوړښت او د نورو مسؤلیتونو او تکلیفونو په نظر کې نیولو سره معاف کړیده لکه: په ماشوم باندې د حمل خطرونه او سختي، د ماشوم زیږونـې سـختي، دشـیدې ورکـونې، روزنې او ماشومتوب کې د ماشوم د پالنې مسؤلیت.

اسلام ښځه یوازی د مشرتابه په اړخ کې نه ده معاف کړې بلکې لکه څرنګه ئې چې د مشرتابه په هکلـه د هغـې حـالات او ظـروف پـه نظـر کـې نیـولې دي د همدغـه ظروفو په کتنه سره ئې له ډیرو عبادتونو څخه هم معاف کړیده.

لکه د جماعت، جمعی، اختر او جنازې لمونځونه پرته له محرمه د حج سفر د ښځینه ځانګړو ناروغیو پر مهال له یوې مخې د روژې نه نیول (خو بیـا وروسـته ئـې قضـا راوړل) او داسی نور...

2: په دینی برخه کې:

ولی د سړي لپاره د ښځی امامت نه صحیح کیږي؟

ولې د ښځې شهادت له سړي سره برابر نه دی؟

ولې په ځینې مواردو کې د ښځې قضاء نه صحیح کیږي؟

مخکې مو هم یاد کړل چې اسلام قضاء شهادت او امامت ته د مسؤلیت او مکلفیت په نظر ګوري نه د امتیاز، منصب او برخې په توګه.

ښځه د هغې د فزیکي جوړښت او همدغه راز د ماشومانو د روزنې، حمل او زیږونې رضاعت او حضانت په چـارو مکلفـه شـویده چـې ددې سره د قضـاوت، شـهادت او امامت چارې سرته رسول یو ستونزمن کار دی چې له امله ئې معاف شویده.

پر ښځه باندې له سره د جماعت لمونځ فرض نه دی او له دې عبادت څخه معاف شویده چـې داد هغـې لپـاره یـو امتیـاز ګـڼلای شـو نـه دا چـې داد هغـې پـه هکلـه سپکاوی دی.

همدغه راز شهادت هم مسؤلیت دی چې په ځینی حالاتو کې ورڅخه معاف ده خو په ځینو ځانګړو حالاتو کې ئې بیا په یوازی هم شهادت منل کیږي لکه پـه دینـی او عبادتی چارو کې ئې شهادت د سړي غوندې دی.

د حدیثو روایت چې ګڼ شمیر احکام وربانديې ثابتیږي له سړي سره ئې روایت توپیر نه لري بلکې کله چې په علم، حفظ او باور کې له سړي څخـه اوچتـه وي روایت ئې هم ورڅخه اوچته ګڼل کیږي.

هو په ځینې مواردو کې د دوه ښځو شهادت د یو سړي برابر دی؟ او هغه د احتیاط لپاره ځکه چې هیره او نسیان ښځې ته له سړي څخه زیات واقـع کیـږي او تجربـو ښودلې ده چې په عامه توګه د سړی حافظه له ښځې څخه اوچته ده.

وګورئ په نړۍ کې څومره ښځې مخترعینې تیرې شویدی او نړئ ته ئې نوښتونه وړاندې کړیدي؟ که یو شمیر ښځې درته پـه نظـر راشـی خـو د سـړیو پـه پرتلـه بـه د ښځو شمیر ډیر کم وي.

د تاریخ په اوږدو کې او د نړئ په هر ګوټ کې ستر ستر پوهان سړي تیر شویدي یوازې په مسلمانانو او اسلام کې نه بلکی په هر دین او مذهب کـې سـړي پـه حفـظ او ضبط کې له ښځینه ؤ څخه وړاندې دي.

له دیني پوهې سربېره په نورو دنیوي علومو کې هم سړي مخکې دي نو څه کیږي چې په ځینی ځایونو کې دوه ښځې په شهادت کې د یو سړي په شهادت شمیرلای شي.

په شهادت باندې ډېر مهم احکام مرتبېږي د همدې پر اساس د هر سړي شهادت هم د احتیاط له مخې نه قبلیږي بلکې هغه سړي چې ځانګړې د عدالت شرطونه او صفات ولري بیائې شهادت منظورېږي.

د مسلمان لپاره خو همدومره بس ده چې داد الله جل جلا له حکم دی، او چې د الله پاک حکم دی نو همدغه حق او عدل دی او هغه چې په اسلام باندې باور او ایمان نه لري نو د پورته لیکنې په کتنه که له انصاف څخه کار واخلي او د سلیم او روغ فطرت د لرلو په صورت کې خپل ګریوان کې سر ښکته کړي نو دې پایلې ته به ورسیږي چې په ټولو احکامو کې او همدغه راز د ښځې اړوند احکامو کې اسلامي شریعت عین حق او عدل دی.

3: ښځې په ځینې برخو کې پر سړیو امتیاز لري:

مونږ باور لرو چې اسلام د سلیم انساني فطرت برابر دین دی چې په لاندې مثال کې بې په ښه توګه سره څرګندولای شو.

ښځه د سړي په نسبت دا غوره ګڼی چې د ښکلا سره څرګنده شی او څومره چې ممکن وي هڅه کوي ځان سینګاروي ترڅو د ښکلا په ډګر کې ښه وځلیږي، دا فطرت په سړیو کې هم شته خو په ښځو کې زیات دی.

له بل لوري سړي پر سختو چارو ګمارل شویدي کله چې د چارو د سنبالولو پر وخت ورته ستړیا رسیدلی وي نو کور او ښځه د هغه لپاره د سکون او هوساینې غیږ ده، نو کله چې ورته راستون شي او میرمن په ښکلې بڼه کې وګوري وربانديې خوشحاله او ستړیائي کمیږي.

وګورئ له یو لوري ښځه هم پر ښکلا ویاړمنه ده او له بل لوري سړي هم وربانديې خوښمن کیږي.

د همدې په نظر کې نیولو سره څومره چې د ښځې لپاره د ښکلا د وسایلو د استعمال اجازت دی په هغومره اندازه سړي ته نه دی ورکول شوی. ښځې ته د سروزرو د استعمال اجازت شته خو سړي ته د ځان سینګارولو په خاطر د سروزرو د استعمال اجازت نشته همدغه راز د وریښمو د استعمال اجازت د سړیو لپاره نشته خو د ښځو لپاره شته.

په حدیث شریف کې په دې معنی راغلی دي: چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د سروزرو او وریښمو په هکله وفرمایل چې دا دواړه زما د امت په نارینه و باندې حرام دی.[1]

نو ایا اوس د سړیو لپاره په کار دی چې هغوي نیوکه وکړي چې زمونږ لپاره ولې دا جائز نه دي؟

دا الله پاک دی چې تحلیل او تحریم د هغه صلاحیت دی او همغه د کبریا او حکم څښتن د خپلو بندګانو په چارو او تدبیر ښه پوهیږي او ټول حکمونه ئې د حکمت، عدل او مصلحت برابر دي.

که الله پاک پر چا مهرباني وکړي بل ته نه دي په کار چې له هغه سره حسد وکړي بلکې له الله پاک څخه دې فضل او مهربانۍ دعا کوي الله پاک مهربانه ذات دی او هیڅ څوک ئې له لوري څخه د عدل او مصلحت برابر محروم شوی نه دی.

الله پاک فرمايلي دي:

(وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا)[2]

ژباړه: الله پاک چې په تاسو کې یو ته پر بل باندې کوم فضیلت ورکړیدی د هغې په هکله (ناوړه) هیلې مه کوئ، سړیو چې په عمل څه ګټلي هغه د هغوي برخه ده او ښځو چې په خپل زیار څه ګټلی هغه د هغوي برخه ده، او د الله متعال څخه (په مستقله توګه) د هغه د مهربانۍ غوښتنه کوئ پرته له شکه الله پاک په هرڅه (ښه) پوه دی.

الله متعال په فطري توګه ځنی صفات په نارینه ؤ کې غښتلي پیدا کړي او ځنې نورئي په ښځینه ؤ کې او د همغې صفاتو او فطري اړتیاؤ برابرئې شرعي حدود او احکام هم مقرر کړیدي.

چاته ئې د جمال په برخه کې ستره برخه ورکړې او چاته ئې د جلال، چاکې ئې د سربښندنې صفت غښتلی کړی او په چا کې يې د ماشوم د روزنې، څوک ئې د شجاعت په صفت ځلولي او څوک ئې د رحمت او شفقت، او هیڅوک ئې له لوري بې برخې نه دی پاتې کړي شوی.

هغه ستر او مهربانه الله دی او د خپلو مخلوقاتو او بندګانو په تدبیر او محصلتونو له هر چا ښه پوهیږي. د هر څه مالک، او خالق، پالونکی او روزونکی (مربي) دی، امر او نهي یوازې له هغه سره ښایي او أحکم الحاکمین دی.

(أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ)[3]

ژباړه: ای دوي د جاهلیت حکم (او قانون) غواړي، او څوک دی چې له الله متعال څخه د حکم (او قانون) په اعتبار د هغه قوم په نزد چې (پر یو الله) باور لري غوره وي؟ (هیڅوک هم د الله متعال څخه د حکم او قانون پر اعتبار غوره نه دی).

پایله

د ښځې په هکله د یوی لندې او ځغلنده کتنې وروسته لاندې پایلې ته رسیږو چې:

1. د اسلام څخه پخوا ښځه په هر اړخیزه توګه محرومه او محکومه وه او به بیلابیلو جهالتونو کې او د نړۍ په ګوټ ګوټ کې د سړي په پرتله په ډېر لویدلی حالت کې وه تردې چې په ځینې ځایونو او ملتونو کې ئې له یوه څاروي څخه هم ځای ښکته وه، هیڅ منزلت ئې نه درلوده مقهوره او مغلوبه وه.

---

[1] - دا مطلب په سنن ابی داود (۸۹/۴) سنن ابن ماجه (۵۹۴/۵) مسند احمد (۹۶۵۶/۱) او د حدیثو په نورو کتابونو کې راغلی دی او شیخ البانی رحمه الله ورته صحیح ویلی دی.

[2] - سوره النساء ایه ۳۲.

[3] - سوره المائده آیه ۵۰.

2. کله چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په بعثت سره د اسلام لمر راوخت نو د ښځې د خوشحالۍ او سوکالۍ بخت هم راویښ شو، اسلام د ښځې په هکله تیري کوونکي دودونه او رسمونه ختم کړل او د انسانیت په اعلی مقام کې ئې ورته ځای ورکړل او د ژوندۍ په خاورو کولو پر ځای لور شوه او خور شوه چې په روزنه او پالنه باندې ئې جنت مقرر شو، او مور شوه چې له پلار څخه ئې هم حق څو چنده شو او اوس د ژوند خوږه میرمن شوه چې ورسره په غوره سلوک باندې د غوره والی اوچت معیار ته رسیږي.

3. په اسلام کې ښځه په هیڅ برخه کې محرومه نه ده او د دین او دنیا به هره برخه کې ورته د عدل او انصاف برابر حق ورکړل شویدی.

4. د ځینو خلکو نیوکې پر اسلام باندې د ښځې په اړه له یوې مخې بې ځایه او له انصاف څخه لرې دي ځکه هغوي پرته له دې چې اسلام د یوه بشپړ نظام په توګه تر څیړنې لاندې ونیسي په جزئي ډول ځیني مسائلو ته ګوته نیسی خو چې په ژوره توګه همغه مسائل وڅیړل شی هر یو با انصافه او د شریف ضمیر څښتن اړ کیږي چې هغه ومنی او پر حقانیت باندې یې اعتراف وکړي.

5. په اسلام کې ښځه د یوې وسیلې په توګه نه استعمالیږی لکه په نورو مدنیتونو کې چې ورڅخه د یوې وسیلی په توګه کار اخیستل کیږي بلکې ښځه په اسلام کې د یو عزتمن انسان په توګه ځای لری.

6. د سړي او ښځې تر مینځ اړیکه په اسلام کې تکاملي او د محبت، مهربانۍ او هر اړخیزه مرستې پر بنسټ ده چې یو پر بل باندې بشپړ او انساني ټولنه را مینځ ته کوي، نه دا چې ترمینځ یې اړیکه د تضاد، دښمنی او کشمکش پر پنسټ وي.

7. د تیرو مبحثونو په رڼا کې ثابته شوه چې ښځې ته اسلام د ژوند په بیلا بیلو دینی او دنیوی ډګرونو کې د کار اجازت ورکړیدی لکه تجارت، طبابت، زراعت، صنعت د ماشومانو تربیت او حضانت، دعوت، علم، فتوی، استفتاء او داسې نور.

8. لکه سړي چې د احکامو پر پلي کولو مسؤل دی ښځې هم د ژوند په هر اړخ کې باید د الله متعال حکمونه پلي او د رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشادات اولارښوونې په بشپړه توګه عملي کړي.

د عفت د خوندي ساتلو لپاره لکه څرنګه چې سړیو ته لازمه ده چې د نامحرمو ښځو په وړاندې خپلې سترګې له ضرورت پرته مخامخ نه کړي همدغه راز ښځو ته هم په کار دي چې د اسلامي شریعت په چوکاټ کې د ستر او پردی احکام رعایت کړي.

9. په ځینې احکامو کې د ښځو تخصیص او یا هم له ځیني احکامو څخه د ښځو معاف کول د هغوي د طبعي جوړښت او فطري غوښتنو په کتنه سره سرته رسیدلی دی نه دا چې مغضوبې، محرومې او بې برخې شویدي.

10. ښځه چې په بیلابیلو مدنیتونو، دینونو او ملتونو کې مقهوره، خواره او د تیری لاندې وه په اسلام سره سرلوړې، نیکمرغه، سوکاله او د هوسا ژوند څښتنه او د انسانی کرامت اوچتو پوړیو ته ورسیده.